

terinski jezik otrok. (Tako je! na desnici.) Če tudi je to čisto naravno in samo po sebi umevno, vendar smo si morali na Kranjskem še le po dolgotrajnih bojih to priboriti. V drugih deželah, v katerih bivajo Slovenci, pa ta boj še ni končan in se mora še le izbojevati.

Najhujše se v tem oziru ustavlja ne le slovanskemu prebivalstvu, temveč tudi visoki učni upravi precej iredentistično nadahneni Tržaški magistrat. Ondi se učnemu oblastvu ni posrečilo, prodreti z deželnim šolskim zakonom. Vlada se pa izogiblje vsakemu koraku, kateri bi utegnil razburiti tržaško gospodo. (Čujte! Čujte! na desnici.)

Znano je, da je v Trstu brez okolice nad 15.000 Slovencev, katerih otroci morajo hoditi v italijanske ali pa nemške šole, ker slovenske šole ni nobene v Trstu.

Ko je pred leti, če se ne motim, 219 takoimenovanih nemških roditeljev v Ljubljani od mestnega sveta, ki je tedaj oskrboval šolstvo, zahtevalo nemško šolo, in je občinski svet se branil ustreči tej želji, prisilila ga je visoka učna uprava, da je osnoval nemško šolo.

Jaz visoki učni upravi ne odrekam te pravice, jaz sem se pri vsaki priložnosti popolnoma odkrito in brez strahu izjavil, da visoka učna uprava po obstoječih zakonih ima to pravico. Zakaj pa visoka učna uprava ne pokaže tolike odločnosti v drugih podobnih slučajih? V Trstu je n. pr. pred nekaterimi leti prosilo ne 219, temveč 1400 slovenskih roditeljev (Čujte! Čujte! na desnici) mestno oblastvo, da osnuje ljudsko šolo s slovenskim učnim jezikom.

Mestno oblastvo ni hotelo osnovati te šole in učni upravi se tudi ni zdelo potrebno, da bi prisilila uporno mestno oblastvo v Trstu, da osnuje tako šolo. (Čujte! Čujte!)

Otroci slovenskih roditeljev bi še danes moral ostati brez pouka v materinščini, ko bi „Družba sv. Cirila in Metoda“, kateri je namen, pospeševati slovensko šolstvo, ne bila osnovala slovenske zasebne šole. Ta šola ima sedaj štiri razrede in šteje 400 učencev (Čujte! Čujte! na desnici,) kar je najboljši dokaz, da je šola bila potrebna.

Zaradi tega se nadejam, da bode jedenkrat visoka učna uprava tržaškemu mestnemu oblastvu pojasnila postavno stališče in prisilila ga, da osnuje šolo s slovenskim učnim jezikom. Morda imajo tržaški Slovenci samo pravico, da plačujejo državi in mestu ne baš majhne davke in priklade, svoje učne zavode pa vzdržujejo iz svojih zasebnih sredstev? Res so v tej zbornici tržaški zastopniki trdili, da ni res, kar mi trdimo, češ, da je v Trstu, če se ne motim, 14 slovenskih ljudskih šol. Gospodje so se poslužili zvijače, da so zaključeno mesto zamenjali z mestnim ozemljem, h kateremu pa spada poleg mesta še več vasij. V teh vaseh so res slovenske šole. Tega pa vendar ne bode zahtevali, da slovenski prebivalci, ki stanujejo v mestu, pošiljajo otroke v šolo v vasi, ki so več nego jedno uro oddaljene.

Sicer je pa prav o podobnem slučaju se že izreklo

najvišje sodišče v političnih pravicah, visoko državno sodišče namreč. Levovski Rusini hoteli so imeti rusinsko šolo in so se obrnili do levovskega magistrata. Ta je z odlokom z dne 21. septembra 1876 in z dne 12. aprila 1877 odrekel tako šolo. Njih dotični vzklic je zavrnil deželni šolski svet z odlokom z dne 6. julija 1877, potem ga je pa še ministerstvo odklonilo z ukazom dne 6. junija 1879. Rusini so se potem obrnili s tožbo na državno sodišče, ki je odločilo, da se s tem, ker se je odbila ta prošnja, ruši ustavno zagotovljeno pravo do gojenja rusinske narodnosti.

Pri dotični, jako zanimivi obravnavi sklicaval se je zastopnik naučnega ministerstva na to, da je v Levovu vadnica z rusinskim učnim jezikom in da imajo Rusini zunaj Levova 1500 ljudskih šol.

Državno sodišče je pa vendar odločilo, da vadnica ni ljudska šola v pravem pomenu, ker ji je le stranski namen poučevati mladino, da ta šola za Levov ne zadostja, ker ne more vsprejeti vseh otrok, ki se oglase, in da šole zunaj Levova ne pridejo v poštev, ker bi na ta način Rusini v mestu morali ostati brez šolskega pouka, ali bi pa za drag denar si morali preskrbeti zasebni pouk ali pa pouk v šolah zunaj mesta.

Mari v Trstu ni ravno tako, v jednom oziru morda še slabše, ker ondi ni vadnice s slovenskim učnim jezikom, in ker ondi dejanjski slovenski otroci hodijo v zasebno šolo.

Pričakujem, da naučna uprava zastran Trsta ne bode čakala, da bi proti njej razsojevalo državno sodišče. Veljave učne uprave gotovo ne povzdiguje to, če se večkrat proti njej razsodi, in sicer v slučajih, v katerih bi morala že iz prejšnjih razsodb vedeti, kaj ji je storiti.

(Dalje prihodnjič.)

Politični pregled.

Domače dežele.

Za poslancem Klunom se oglasi k besedi minister Gautsch. On je čutil v sebi potrebo, da brani šolske koroške oblasti pred napadi poslanca Kluna. Kolikor je njemu znano iz aktov, ki so došli učni upravi od strani šolskih oblasti in organov koroških, se jim nikakor ne more očitati pristranost v reševanju šolskih zadev. Zato pa zavrača taka očitanja predgovornika. Njemu se zdi to ravno tako neumestno, kakor je bilo morebiti potrebno, da se je govornik učni upravi nasproti potegnil za deželno šolsko oblast na Kranjskem. Predno pa, ko bode govoril o glavnem predmetu Klunovega govora, zdi se Gautschu potrebno, da omeni dveh slučajev, s katerimi bode dokazal, kako se v javnosti enostransko razpravlja o nekaterih rečeh, ki dobe pa, ako se jih pogleda od bliže, vse drugo lice. Tu omenja nekega šolskega nadzornika, katerega je za to ostavil, ker je bilo iz aktov dokazano, da ni izpolnoval ukazov deželne šolske oblasti ter pravi, da je takrat, ko se je o tej zadevi razpravljalo v kranjskem

deželnem zboru, kranjskega gospoda deželnega predsednika naprosil, da izjavi, da bode učna uprava enako ravnala z vsakterim, ki se bode pregrešil na tak način. Po tem omeni pa še imenovanje učitelja za godbo in petje na Ljubljanskem učiteljišči. Glede tega imenovanja pravi, da se je oglasilo za izpraznjeno mesto pet prosilcev, od katerih niso bili vsposobljeni trije za glasbo, a bili so zmožni slovenščine, dva ostala sta pa bila iz glasbe izpitana, a slovenskega jezika nista znala. V tem slučaju je pa šlo za znanje glasbe in ne za znanje slovenskega jezika, zato je pa tudi tako izpalo imenovanje. Potrudil se je minister Gautsch, da je povedal vse to zbornici bolj ko mogoče pikantno, kar je levičarjem neizjemno ugajalo ter je žel od njih strani tudi pohvale v izobilju. Po tem pa preide k glavnemu predmetu predgovornikovemu, h koroškim šolam, ter pove zbornici svoje mnenje o teh šolskih razmerah. Na Koroškem je namreč troje vrst šol. Tam so ljudsko šole z nemškim poučnim jezikom, so utrakvistične šole in je ena šola z slovenskim učnim jezikom.

Z nemškimi šolami se ne mara dosti pečati, to pač pove, da bode učna uprava tudi za naprej vedno dovolila nemške šole, kjer jih bodo zahtevale občine. Glede utrakvističnih šol pa, s katerimi se hoče minister pobližje pečati, je tožil predgovornik, da se na njih slovenski jezik podučuje izključno v zadnjih urah, da ni obligaten i. t. d.

Glede pritožeb, da se je podučeval slovenski jezik le v zadnjih urah, zgodilo se je to leta 1883., ko se je poduk na podlagi šolske novele nekoliko preustrojil. Od takrat se je pa v tem oziru mnogo spremenilo ter se deželna oblast še vedno rada ozira na pritožbe, katere jej dohajajo ter se tičejo te stvari. Minister pravi, da ima pred seboj okrožnico deželnega šolskega sveta koroškega z dne 9. novembra tekočega leta (in ko je minister govoril, šteli smo 13. res čuden slučaj!), s katero se naloga, da se po krajevnih razmerah to tako uravna, da se ne bode podučeval slovenski jezik le v zadnjih urah, dalje je zaukazal, deželni šolski svet, da je pouk v slovenskem jeziku za vse otroke obligaten, izvzemši one, katerih stariši izrecno zahtevajo, da se njih otroci oprostite takega pouka, ker se jih na podlagi osnovnega zakona ne more siliti k učenju drugega jezika. (Za Slovence pa državni osnovni zakon ne velja!)

Za slovenski pouk so se oglasile tri občine. Ena zahteva izključno slovenski pouk, nemščino pa za neobligatni predmet, druge dve pa slovenski pouk ter nemščino kot obligatni predmet še le v četrtem ali v petem razredu. Minister Gautsch pravi, da jih bode rešil — kako, ne pove — samo to opomni, da naj se obrnejo dotične občine ako bi ne bile zadovoljne z rešitvijo pa na drugo mesto.

Zraven teh prošenj je pa došlo ministerstvu še 33 prošenj družih občin, katere je pa predložilo Katoliško-politično in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem, katere se so odstopile pristojnim oblastim. Ali čudno se zdi ministru, kako pride „Katoliško politično in gospo-

darsko društvo za Slovence na Koroškem“, do tega, da zbira prošnje občin, tikajoče se organizacije šolstva. (Naj gospod minister bolj navadno misli in prebere društvena pravila — potem mu bode ta čudež — popolnoma umevna stvar). Tu je gospod društvu nekako zažugal, kajti rekel je: „Jaz mislim, da se bode to vprašanje stavilo na drugem mestu, kjer imajo moč, ne samo govoriti, ampak tudi storiti, kar je treba.“ Minister pravi dalje, da je vse, kar se piše in dela v tem smislu naprjeno proti mejsobnemu mirnemu življenju obeh narodnosti in pa tudi širjenju in negovanju nemškega jezika (germanizaciji!!!). Minister pravi, da je neoprevrgljiva resnica, da je znanje vsem izobraženim, znanje enega jezika, t. j. nemškega jezika v Avstriji (?!) To, vsaj zanj nepobitno resnico bi morali po ministrovem mnenju vsi resni politiki jemati v poštev, ker bi bilo to v korist ljudstvu. Gautschov govor je napravil v celej zbornici velik utis, najbolj je pa razburil seveda Slovence. Drugi dan dne 14. t. m. odgovarjal je Gautschu kot generalni govornik (proti) profesor Šuklje, katerega govor bomo prinesli v enej prihodnjih številkih v celoti. Danes opomnimo le to, da je bil govor prof. Šukljeja pravi izraz celega slovenskega naroda proti žaljivim Gautschovim besedam. Zadnje besede Šukljetove se glase: „Ravnali bomo, namreč slovenski poslanci, tako kakor zahteva narodna čast — konec je pa v božjih rokah — a upam, da Bog ne bode dopustil, da — pogine naš vrli narod!“

Poslanska zbornica državnega zbora se je pečala ta teden še s posvetovanjem proračuna za finančno ministerstvo, s katerim pečati se je pričela uže minuli teden. Da je Plenerjev predlog glede olajšave pridobninskega davka v nižjih razredih, ki je bil stavljen bolj iz strankarskih ozirrov, nego iz dobrohotnosti nasproti ubožnejšim obrtnikom — vrnjen davčnem odseku, da ga vnovič pretresuje z Pattajevim predlogom vred, ki meri na to, da bi se zagotovili dohodki, ki bi jej odpadli vsled vzprejetja Plenerjevega predloga — s tem, da bi se v viših razredih pridobninskega davka, torej pri bogatinih, davek povišal, in se tako nadomestil izpadek 1.2 milijona, za katerega bi se dohodki znižali ako bi bil ta predlog vzprejet, smo našim čitaleljem uže povedali.

Dne 26. novembra je pri naslovu „direktni davki“ govoril kot prvi govornik, naš poslanec Pfeifer. Ta govor bomo kasneje objavili v njegovi celoti — po stenografičnem zapisniku. Danes omenimo samo toliko, da je Pfeifer najprej polemizoval proti finančnemu ministru zaradi odgovora na znano Pfeiferjevo interpelacijo zaradi prestrogega postopanja finančnih organov pri odmerjenji dohodarine na Kranjskem, rekoč da je pač neumevno, kako bi bili dohodki davkoplačevalcev vedno večji, ko je vendar vsakemu znano, da se na stotine prebivalcev izseluje v Ameriko zaradi slabih letin, provzročenih po trtni uši in drugih elementarnih nesrečah ter da se oni, ki ostanejo doma zadovoljiti morajo z najpotrebnejšim, bodi si glede živeža, ali pa tudi glede obleke. Po tem je podarjal potrebo, da bi se začeli zbirati uže zdaj podatki,

ki bi bili podlaga reviziji zemljišnega davka, ki se ima izvršiti leta 1895. oziroma cenitvi ali pa določitvi čistega dohodka zemljišč. — Poslanec Rammer je tožil o slabi razdelitvi hišnega davka. Tu se gleda le na število za stanovanje sposobnih prostorov ter kar nič na njih velikostno razliko. Posebno so pa v tem oziru velika krivica godi kmetom na deželi. Po določenim tarifu se pri kmečkih poslopih odmeri hišni davek po številu prostorov, ki se zde odposlanem uradniku, da so sposobni za stanovanje, ne hajaje za tim, da posestnik večkrat svoje prostore za to rabi, da vanje spravi svoje pridelke. Govoreč dalje o zemljiškem davku, pravi govornik, da ni razumno razdeljen, ter konstatuje da spada na hektar sveta na Zg. Avstrijskem 6 gld. 14 kr. čistega dohodka, dočim pride v Galiciji na vsak hektar le 1 gld. 86 kr. Take in enake pritožbe so se vrstile, ponavljale. Kaj posebnega in novega ni povedal v tej seji noben poslanec. Samo poslanec Kokoschinegg je poročal o svojem predlogu glede znižanja zamudnih obresti od zastalega zemljiškega davka ter o dotičnem zakonskem načrtu, ki je bil vzprejet in po katerem se predrugači § 3 postave z dne 9/3 870 tako, da se ne bo odslej plačalo od vsakih 100 gld. zastalega zemljiškega davka 1 $\frac{1}{2}$ kr., marveč le 1/3 kr. obresti na dan in se torej znižajo obrestni odstotki od 5/47 na 4/74.

Važna točka dnevnega reda v seji dne 27. novembra bilo je posvetovanje o soli. Poročal je posl. grof Wolkenstein. Poslanec dr. J. Lang zahteva, da se konečno vender že uredi solno vprašanje primerno potrebam in času, poudarja, da solni davek kmeta najbolj teži ter odločno zahteva, da se cena soli zniža in vpraša vlado, če se je začela uže pogajati z Ogrsko o tej zadevi. Tudi je zato, da prevzame vlada prodajo soli o svojo režijo, ker le tako bode mogoče okom priti nejednakim solnim cenam. Poslanec dr. vit. Wildauer podpira resolucijo delavcev in mojstrov v soliščih, ki prosijo za izboljšanje svojega stanja. Posl. Feliszewski podpira prošnjo, za znižanju solne cene in za prodajo živinske soli, toži o solnih prekupcih, ki se sami okoriste s prodajo soli na škodo kmetovalčev ter pozivlje vlado, da slednjič preneha s praznimi izgovori glede dobavljenja živinske soli ter želi da bi napravila vlada, še več novih prodajališč za sol. Na to je odgovarjal finančni minister dr. Steinbach ter v veliko zadovoljnost vseh povedal, da se je ukrenilo česar je bilo potrebno glede izboljšanja stanja delavcev in mojstrov v soliščih, da se je vlada uže večkrat pogajala z Ogrsko zaradi znižanja solne cene, pa da še ni prišla do zaželenega namena, ter prav zagotovo obljubuje, da se bo lotil stvari zopet z vso resnobo. Glede prodaje soli je minister rekel, da bi ne bilo dosti pomaganega z napravo novih prodajališč ali celo, ako bi se dala v zakup ter priporoča ustanovitev posebnih zadrug, ki naj bi delovale na to, da se zlorabe, ki so se ukoreninile pri prodaji soli, odpravijo. Take poskuse je podpirati, kajti želeti je, da bi se vse zlorabe odpravile, ter se sol prodajala za kolikor mogoče nizko

ceno. Na to poročal je še posl. Wielowiejski o mnogih prošnjah za znižanje solne cene in o prodaji živinske soli kmetom, ter je predlagal, da se vlada pozove, da v sporazumljenji z Ogrsko napravi zakon, po katerem naj bi se vsako leto razdelilo med dežele 500.000 met. stotov kuhinjske ali živinske soli in prodalo po znižani ceni 5 gld. za meter. stot. Predlogi se sprejmo in tako reši točka o soli.

O naslovu „tobak“ je poročal poslanec Šuklje. Govorila sta pa o tej stvari poslanca Stöhr in Gessmann. Prvi je priporočal, da se napravi nova tovarna za tobak v Miesu. Drugi je pa zahteval, da bi se za stare delavce bolje skrbelo ter dovolil trafikantom ob nedeljah počitek.

V seji dne 28. novembra t. l. se je posvetovalo o naslovu „pristojbine in takse.“ Glede vojaške takse meni poslanec Polzhofer, da bi se imela pobirati še le od ljudi, ki imajo 450 gld. letnih dohodkov in sicer po 3 gld. na leto. Če ima kdo 4000 gld. letnih dohodkov naj plača 100 gld. Drugi, ki imajo večje dohodke pa še več. Poslanec Podaszewsky je pa tožil o prevelikem odmerjenji pristojbin pri zapuščinah.

Kaiser pa meni, da bise moral zakon o teh pristojbinah premeniti tako, da bi se od manjih zapuščin plačevali manji, od večih pa večji odstotki. O mali loteriji govoril je pa stari nje nasprotnik poslanec Roser.

Proti njej našteval je različne vzroke, kakor druga leta, češ koliko ljudi je prišlo uže v nesreče vsled stavljenja v malo loterijo. Letos je prebral pa še pismo neke udove, v katerem reva toži, da je njen mož vsled strastnega igranja na malo loterijo, ostavil v največi bedi njo in petero otrok.

Devet in dvajseti krat je zahteval Roser letos od vlade, da odpravi malo loterijo, ali bojimo se, da mu bode ako ga Bog živi in ga njegovi volilci spet pošljejo v državni zbor, imel priliko ponavljati še mnogokrat svoje tožbe, ki so pa sicer popolnoma osnovane.

Dne 26. novembra se je oddal v legitimacijskem odseku referat o istrski volitvi. Pri konečnem glasovanji sta dobila dr. Ferjančič in Poljak Abrahamovič vsak po 10 glasov. Odločilo je pa žrebanje, vsled katerega je dobil ta referat Abrahamovič, od katerega se pa nadejamo, da bode svoj posel nepristransko rešil.

Vnanje države.

V Rimu je zborovalo minoli teden nad 3000 delavcev. Ta kongres je imel popolnoma iredentovski značaj, kajti govorilo se je baje na njem tudi o Trstu in južni Tirolski.

Kalnokyjeve besede, s katerimi je omenil papeževo vprašanje, bile so pravi sunek v sršenje gnjezdo ter je sledila njim v italijanski zbornici poslancev koj interpelacija. Italijani pravijo, da zanje ne obstoji od leta 1871. nobeno papeževo vprašanje več.

Mnenja prvih evropskih državnikov o svetovnem miru. Ribot. francoski minister vnanjih reči